

III RIIGIKOGU

3. istungjärk. **Protokoll nr. 80 (46).**

1927. a.

III Riigikogu koosolek 5. mail 1927. a.
kell 17.

Kokku on tulnud 88 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: Riigivanem **J. Teemant**, sõjaminister **N. Reek**, välisminister **F. Akel**, kaubandus-tööstusminister **K. Kornel**, teedeminister **A. Kerem**, töö-hoolekandeminister **J. Masing**, kohtuminister **O. Tief**, haridusminister **J. Lattik**, riigi koolivalitsuse direktor **G. Ollik**.

P ä e v a k o r d:

1. Üüriseaduse muutmise ja osalise kaotamise seadus — III lugemisel.

2. Riigimajapidamise aruande komisjoni esitis riigikontrolöri aruande kohta o.-ü. „Revalise“ asjas.

3. Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

4. Lindudekodu asutamise seadus Kuresaare linna piiris asuvas „Väikeses lahes“ — üldkomisjoni ettepanek.

5. Välismaalastele teenistusloa-andmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

6. Rahukohtu trahviseaduse täiendamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

7. Eraõppeasutuste seadus — hariduskomisjoni ettepanek.

8. Viljandi-Valga maantee õiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

9. Veo- ja liikumisvahendite üldlugemise, registreerimise ja kaitseväge võtmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

10. Palga alammäära seadus — sotsiaalkomisjoni ettepanek.

11. Uute linnade tuluallikate suurendamise ajutine seadus — omavalitsuse komisjoni ettepanek.

12. Eluaseme seadus — maakomisjoni ettepanek.

13. Maavolikogude kodukorra muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Koosolek algab kell 17.15 min.

1. Päevakorra
täiendamine.

Juhataja **K. Einbund**: „Avan Riigikogu koosoleku.

Päevakorra-punktid 2 ja 3 langevad ära, sest need on otsustatud Riigikogu eelmisel koosolekul“.

M. Martinson'i (põl) ettepanekul võetakse päevakorda esimeseks punktiks komisjonide täiendavad valimised.

2. Komisjoni
täiendavad
valimised.

Nähtava enamusega valitakse omavalitsuse komisjoni O. Puki asemele M. Laarman (põl).

3. Üüriseaduse
muutmise ja
osalise kaotamise
seadus —
III lugemisel.
(Vaata tekst
protokoll nr. 78
(44) veerg 2072—
2099):

Üüriseaduse komisjoni aruandja komisjoni esimees **J. Holberg**.

Nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

I osa ühes sissejuhatuses võetakse vastu 34 häälega 20 hääle vastu.

(II osa sissejuhatus ja § 1.)

A. Jõeäär (stp): Kordan II lugemisel tehtud ettepanekut, nimelt § 1. vastu võtta järgmiselt: „Üüriseaduse alla kuuluvad korterid, mille eest 19. juulil 1914. aastal üüri makseti: Tallinnas ja Tartus mitte üle 20 Vene rubla kuus, Pärnus, Narvas, Viljandis, Põlseris ja Võrus mitte üle 12 Vene rubla kuus“.

Korra kohta teen ettepaneku, lahus hääletada ettepaneku see osa, mis käib Pärnu, Narva, Viljandi, Põlseri ja Võru kohta.

Peale nende põhjenduste, mis ma II lugemisel ette tõin, luban endale veel tähendada, et mitte ainult õigluse põhimõtte ei nõua selle paranduse vastuvõtmist, vaid ka puhtpraktilised kaalumisid. Kui vaidlused tekivad majaoanikkude ja üürnikkude vahel, ja vaja on kindlaks määrata põrandapinna suurus, siis ei saa seda teisiti teha, kui et kohapeal mõtmine ette võetakse. Ja sarnased kohapeal ülevaatused asjatundjate juuresolekul tekitavad võrdlemisi suuri kulusid, venitavad kohtuasjade käiku ja üldse on põrandapinna suuruse järgi aluse kindlaksmääramine võrdlemisi suurte raskustega ühendatud. Kui aga aluseks

võetakse normiüür, mis makseti 1914. aastal, siis selle kindlakstegemine ei tekita absoluutselt mingisuguseid raskusi, sest praegu on kõigil neil, kes üüri maksavad üüriseaduse põhjal kindlaksmääratud normidel, see üür normeeritud nimelt 1914. aasta üüri alusel.

J. Klesment (stp): Rkl. Jõeääre ettepanek lükati II lugemisel tagasi ja arvatavasti lükatakse ta ka täna tagasi, kuna enamusrühmad nähtavasti ei taha sellest seisukohast loobuda, mis komisjonis aluseks on võetud, nimelt pörandapinna ruutsüülad. Mina tegin II lugemisel ettepaneku, seda ruutsüüldade arvu tõsta 12 ruutsülla pealt 20 ruutsülla peale, millist ettepanekut ma täna ka kordan, sel juhtumisel, kui rkl. Jõeääre ettepanek vastuvõtmist ei peaks leidma. Ma arvan, 12-ruutsüüldalised korterid on väga väikesed korterid ja kui ainult neid üüriseaduse alla jätta, siis jääb välja veel suur osa elanikkudest, kes seda üüri maksta ei suuda, mida majaomanikud siis nende peale panevad, kui üüriseadus ära kaob. Minu teada on 12—20-ruutsüüldalised korterid need, kus elab suurem osa meie ametnikke ja väikest palka saavaid inimesi, neid ei ole aga võimalik ilma kaitseta jätta. Samuti põhjendasin läinud korral tarvidust, üüriseadus vähemate korterite peale alles jätta ka teistes linnades, nagu Narvas, Võrus, Pärnus, Viljandis ja Petseris. Ka neis linnades valitseb korteripuudus. Kortereid ei ole niipalju, et elanikkudel võimalik oleks korterit vahetada, kui üks majaperemees üüri liiga kõrgeks kruvib. Elanikud kuuluvad neis linnades töölisklassi, kelle palgad väikesed ja kelle olukord üüriseaduse kaotamisega väga halvaks muutub. Ma arvan, et Riigikogu ei võiks sarnast sammu astuda, et niisugustes linnades, nagu Narva, Pärnu, Võru, Tartu, Viljandi ja Petseri, kus elanikud kuuluvad vaesematesse klassidesse, järsult ühe kuu jooksul üüriseaduse ära kaotab. See võiks neis linnades raskeid tagajärgi esile tuua, nagu kahes suuremaski linnas, mille kohta enamus, vähemalt seaduse II lugemisel otsusele on tulnud, üüriseadust mitte kaotada. Kordan oma II lugemisel tehtud ettepanekut, et redigeerida järgmiselt: „§ 1. Üüriseaduse alla kuuluvad Tallinnas, Tartus, Narvas, Pärnus, Võrus, Viljandis ja Petseris kõik elukorterid, mille pörandapind ühes kõõgi, sisemise eeskoja ja muude korteris olevate ruumidega ei ole suurem, kui 20 ruutsülda“.

J. Sepp (mo): Ma kordan oma ettepanekut, mis ma teisel lugemisel tegin, nimelt § 1. esimeses reas välja jätta sõnad „ja Tartu“ ja sõna „linnades“ asemele võtta sõna „linnas“. Selle parandusega langeksid Tartu ka vähe-

mad korterid üüriseaduse alt välja. Põhjustused tõin ma teisel lugemisel siin ette. Loodan, et Riigikogu minu ettepaneku vastu võtab.

J. Mürk (mo): Härra Klesment'i poolt tehtud parandus oli komisjonis arutamisel ja lükati tagasi rõhuva häälteenamusega.

Mis puutub härra Jõeääre ettepanekusse, siis härra Jõeääre ettepanek tooks ainult raskusi, aga mitte paremust ja mitte niisugust absoluutset paremust, nagu härra Jõeäär toonitab.

Ühtlasi juhin tähelepanu veel härra Baranin'i poolt ettetoodud paranduse peale, mis teisel lugemisel vastu võeti, kus ette nähakse, et kõik kooliruumid jäävad üüriseaduse alla. Ei saa kuidagi nõus olla, et kooliruumid üüriseaduse alla edasi jääksid, sest koolimajad on kannatanud mitmekordselt rohkem, kui era korterid, nii ei ole ette nähtud mingisugust üüri vahet. Kooliruumide eest oleks pidanud üür kallim olema kui elukorterite eest. Kirsteini majas, kus kaks korda on kooliruumide all, lootis Kirstein paar aastat tagasi selle maja eest saada 30 kuni 40 miljonit, müütab praegu maja ja ei saa sellepärast isegi 15 miljonit, et need kaks korda on koolimaja all nii raskesti kannatanud, et tulevad ümber ehitada: pörandalauad on nii ära lagunened, et täiskasvanud inimene ei võiks peale astuda, sest karta on, et ta sisse langeb. Igatahes koolimajad on kannatanud ja kannatavad rohkem, kui harilikud üürikorterid üldse, ja sellepärast ei saa selle poolt olla, et kooliruumid jääksid üüriseaduse alla sellepärast, et Vene rahvuse koolidel ei ole kohta, kuhu minna. Teatavasti peaksid koolid muretsema omale majad, kus nad asuvad. Ei saa ette kujutada, et koolid jäädavalt üüriruumides peaksid asuma. Usun, et hea tahtmise juures leitakse võimalus seda asja lahendada. Sellepärast teen ettepaneku, et § 1. lõpus maha kustutada sõnad „ja ruumid, mis üüritud koolide alla, nende suuruse peale vaatamata“.

Samuti ei saa rahul olla märkusega, mis härra Hasselblatt'i poolt tehtud ja teisel lugemisel vastu võetud. See märkus viib õieti asja nii kaugemale, nagu komisjonis arutamisel selgus, komisjoni arvates oleks vaja suuremate korterite pealt üüriseadus ära kaotada, mida põhjendati sellega, et suuremate korteritega õieti sahkerdatakse. Väga palju suuremaid kortereid peavad inimesed selleks, et ainult tulu saada edasiüürimisest. Komisjonis võeti vastu seisukoht, et sel põhjusel peaksid suuremad korterid üüriseaduse alt vabaks jääma, et seega spekulatsiooni ära hoida. Kuna aga nüüd selle märkusega, mis härra Hasselblatt'i poolt esitatud, jäädakse selles mõttes sama vahetada, sellepärast ei ole see märkus vastuvõetav ja

ma teen ettepaneku, see märkus tagasi lükata.

Peale selle teen ma § 1. juures sama täienduse, mille ma teisel lugemisel tegin, nimelt teen ettepaneku, § 1. esimeses reas sõna „kuuluvad“ järele võtta sõnad „kuni 1. juulini 1928. a.“

A. Schulbach (töer): Ma kordan oma teisel lugemisel tehtud ettepanekut 1) võtta II jao sissejuhatavasse osasse juurde „§ 3,“ seega II jao sissejuhatav osa vastu võtta järgmiselt: „§§ 1, 2, 3 ja 10 muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:“ 2) seaduse teksti täiendada § 3-daga, mis kõneleb järgmist: „Keelatud on ilma linna- või alevivalitsuse loata elumaju maha lõhkuda ja elukortereid kokku lasta, muuks otstarbeks ümber ehitada või tarvitada“. See paragrahv on ka maksvas seaduses ja ainu-uudiseks on minu paranduses, et keelatakse elukortereid kokku lasta, kuid mitte igal tingimusel, vaid ainult linnavalitsuse loata. Tähendab, kui on tungiv vajadus kortereid kokku lasta ja linnavalitsus selle vastu ei ole, siis ei ole selleks ka mingit takistust. Selle parandusega tahetakse ainult ära hoida, et majaperemees kodusel teel ei või vaheseinast ust läbi lasta ja öelda, et see on nüüd üks korter, ning viia seega korteri üüri-seaduse alt välja.

V. Hasselblatt (sks): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul tuleb härra Mürgiga polemiseerida. Eelmisel koosolekul oli härra Mürk sellega nõus, et see punane joon, mis läbi läheb väikeste ja suurte korterite vahelt ja neid lahutab, ei ole sünnis ja õiglane. Täna aga leiab ta, et suurte korteritega spekulereetakse ja sellepärast tulevad suured korterid üüri-seaduse alt vabaks jätta, väikesed aga mitte. (J. Mürk, mo: Ei, väikesed ka vabaks.) Mina olen sellega nõus ja hääletasin selle härra Mürgi ettepaneku poolt, et üüri-seadus täielikult kaotataks 1. juulist 1928. a. Kui aga jäetakse punane joon maksma väike- ja suurkorterite vahel, siis on päris selge, et teatud osa korteripidajatest on sunnitud suurematest korteritest välja kolima, ilma et neil võimalik oleks väikest korterit leida. Kuidas mõjub üüri-seaduse ära kaotamine? Mina isiklikult arvan, et üüri-seaduse ära kaotamine mõjuks järgmiselt: suurtest korteritest lähevad inimesed välja väiksematesse, väiksematest lähevad veel väiksematesse... (M. Martna, stp: Nad läheksid küll, aga kust neid väikseid saada.) Siis tuleb see aeg, kus majaperemeestel suurkorterid seisavad tühjad, kuna väikseid kortereid saada ei ole, ja selle tagajärjel saaksid suured korterid

ümber ehitatud väikseteks. Sellepärast vaidleme meie selle vastu, et väikekorterid asetatakse üüri-seaduse alla, suurkorterid selle alt aga välja jäetakse, sest meie teame väga hästi, et väikeste kolmetoaliste korterite juures spekulereetakse samuti allüürnikkudega, nagu suurkorterite juures.

J. Holberg (põl): Härra kohtuminister tähendab juba koha pealt, et sellel märkusel ei ole mingisugust tähtsust, et see on null. Mina tahaksin seletada, mis härra Hasselblatt selle märkusega sisuliselt tahab kätte saada. 1. juulist 1927. a. alates hakkab harilik tsiviilõiguslik kord maksma majaomanikkude ja üürnikkude vahel. Järelikult võib majaomanik igal ajal oma üürnikule üles öelda, et ta koligu välja sellest või sellest ajast arvates, tähendab, kus korter suurem on, kui 12 ruutsülda, kusjuures ta isegi seda ette ei pruugi öelda, et tähtaeg on möödunud, kui ta seda ei taha. Kui aga üürnik ütleb, et ta 150-ne või 200-kordse üüri maksab, siis ei saa ta teda selle märkuse põhjal välja tõsta. (O. Gustavson, stp: Lugege seadus lõpuni!) Noh, kas on meil siis tõesti tarvis teha niisuguseid eluta seadusi. (V. Hasselblatt, sks: Küll kohus arusaab!) Kohus ei saa rohkem aru, kui seda, mis tal must valge peal ette pandud. (H. Rebane, põl: Advokaat ei tohi seadust teha!)

Sellepärast arvan, et võib päris vabalt härra Hasselblatt'i märkuse välja jätta, sest sellel ei ole mingisugust olulist tähtsust, pole mingisugust mõtet seda katsuda läbi viia. See on üürnikule ainukene kaitse, et majaomanik ei saa teda siis välja tõsta, kui ta 180-ne või 200-kordse üüri maksab. See märkus ei tee muud, kui seaduse segasemaks ja halvemaks.

L. Johanson (stp): Kui see seadus võetakse sellelgi kujul vastu, nagu komisjon selle on esitanud ja nagu seda Vabariigi Valitsus pooldanud, siis kahtlemata selle tagajärjeks on massiline üürnikkude väljatõstmine. Missugused suured halbtused sellel olemas, näeme pärast, võivad need tunnistajaks olla, teie muidugi seda selgesti ette ei kujuta. Kes selle seaduse poolt hääletasid, saavad pärast seda kahjatsema. Kui II lugemisel rkl. Sepp tegi parandus-ettepaneku, üüri-seadus ära kaotada ka Tartus, siis hääletas nii mõnigi valitsuse liikmetest selle ettepaneku poolt. Tähendab, nad on unustanud need kaalumised, miks valitsus oma eelnõusse seda veel sisse ei võtnud, miks valitsus võimalikuks ei pidanud üüri-seadust Tartus ära kaotada. Valitsusel on ju võimalik alati oma seisukohti revideerida.

Mis rkl. Sepp oma ettepaneku kaitseks tõi, oli see, et seal tänaval, kus ta elab, oli üks korter tühi. Muidugi, ka Teie korter seisis tühi sel ajal, kui Teie ministrina Tallinnas elasite. (J. Sepp, mo: Vaadake, sedeleid on aknad täis.) Niisuguseid suuri kortereid võite igalpool leida, see veel ei tähenda, et Tartus korterikitsikust ei ole. (Vahel hüüded keskelt: No seda ei ole, mis Tallinnas!) Teie leiate, et Tartus korterikitsikust ei ole! Nii suurt ei ole kui Tallinnas! Peab ütleva, olete siis Tartut vähe näinud. Kui võib olla üksikutel tänavatel mõni üksik korter saada on, aga kaugemates linnasades, seal kus vaene rahvakiht elab, nimelt 3. linnajaos ja Aleksandri tänava ümbruses, seal ei ole kortereid saada. On vaid mõned üksikud suurkorterid. Neid on igas linnas saada ka kõige raskematel korterikriisi päevadel. Sellest ei saa aga järeldada, et Tartus korterikitsikust ei ole. Kui nüüd Tartus kaotatakse üüriseadus ära, mis on siis selle tagajärg? Selle tagajärg on massiline inimeste väljatõstmine. Kes Tartu olusid teab, see teab ka, et seal ei ole üüriseaduse ära kaotamiseks mingisuguseid ettevalmistusi tehtud, seal ei ole ühtki barakki ehitatud, ei ole lööve, kuhu inimesi mahutada, kes välja tõstetakse. Praegu elab üks osa inimesi pööninguil, teine osa kuurides, sellest kõnelemata, et pisikesed korterid on inimesi täis tuubitud.

Tartus ei saa üüriseadust ära kaotada, ja mina arvan, et Vabariigi Valitsus peaks oma endise seisukoha juurde püsima jääma ja peaks ütleva, et niisuguse suure ulatusega samme ei saa nii äkitselt astuda, et niisuguseid ettepanekuid ei saa Riigikogu läbi viia.

P. Baranin (vn): Господа депутаты. Я должен возражать против предложения, внесенного господином Мюрком, относительно исключения учебных заведений от охраны квартирного закона. Должен это сделать по тем же мотивам, которые сделал во время второго чтения этого закона. Учебные заведения не есть частные квартиры. Это есть заведения, о которых следует говорить и должно говорить. Надо иметь в виду, что у нас в Ревеле из-за квартирного кризиса нельзя так легко перевести учебные заведения из одного здания в другое, ибо свободных, подходящих зданий нет. Я глубоко уверен, что если этот закон пройдет в той редакции, которую предложил господин Мюрк, тогда не исключена возможность, что при проведении этого закона в жизнь, некоторые училища могут очутиться на улице. В том поло-

жении может очутиться и русская гимназия. При теперешнем положении никто, конечно, добровольно не выселится, и можете себе представить картину, когда судебный пристав будет выселять детей на улицу. Я думаю, что до такой картины мы допустить не можем.

Господин Мюрк в защиту своего предложения привел тот мотив, то обстоятельство, что учебные заведения платят слишком низкую аренду, и указал, что в доме Кириштейна, где находится реальное училище, переломаны все полы, здание находится в запущенном состоянии и только потому, что домовладелец из-за отсутствия средств, являющиеся результатом низкой арендной платы, не может сделать ремонта.

Я, наоборот, приведу другой пример. Приведу пример касающийся русской гимназии, и укажу вам на следующее: арендная плата, взимаемая с русской гимназии, выше той, которая полагается по закону. По данным податного инспектора, домовладелец в 1914. году получал аренды за целый дом 10.000 рублей, в том числе его собственная квартира оценивалась в 400 рублей, кроме того, в настоящее время домовладелец получает за подвальные помещения не менее 600 рублей в переводе на довоенную валюту. Так что если эти две суммы исключить, тогда получится, что в мирное время домовладелец получал 9.000 рублей. Если подвести это под норму квартирного закона, то в настоящее время домовладелец имеет право получать 540.000 марок в год. А между тем гимназия платит ему наличными деньгами 845.000 марок, ежегодные ремонты, которые арендатор должен делать на свой счет, составляют — 150.000 марок. Налоги, полагающиеся городскому управлению, с домовладельца, но в действительности платимых арендатором, обходятся в 100.000 марок, и наконец содержание дворника, его квартира, отопление, освещение — 100.000 марок. Все это вместе взятое составляет сумму 1.192.640 марок в год, в то время, как по закону домовладелец имеет право получить только 540.000 марок. Значит, домовладелец получает против закона около 600.000 больше, и не несет никаких обязанностей, ни натуральных, ни денежных.

Как далеко может пойти аппетит такого домовладельца, я не знаю, но думаю, что внося свою поправку, я имел на это полное основание, потому что то заведение, которое находится в этом доме, заслуживает этого внимания. И потому полагаю,

что Государственное Собрание должно отклонить предложение Мюрка и оставить учебные заведения под охраной квартирного закона.

M. Martna (stp): Kui see küsimus kuskil mujal riigis arutamisel oleks, siis saaksime meie igatahes teistsuguse pildi. Meie oleme algusest peale näinud, et meie valitsuseringkonnad millegi muu vastu huvi ei tunne selles küsimuses, kui et üüriseadus ruttu kaotataks. Läänud korral juba tähendasin, et Tallinnas korterilugemise andmed suuremalt osalt teada on, see on selles osas, mis meid eriti peaks huvitama. Ja seda teades oleksid meie valitsuseringkonnad, eriti meie töö-hoolekandeministeerium ja ka linnavalitsuse ringkonnad, sellest huvitatud pidanud olema, ja nad oleksid pidanud küsimuse juurde asuma, kuidas kortereid juurde ehitada! Kortertelugemise andmete järgi on Tallinnas 8.500 leibkonda ilma oma korterita. 6.018 leibkonda elab ühetoaliste korterite elanikkude kõrval, see on: keegi perekond on endale ühe toa korteriks üürinud ja on sellest nurga teisele leibkonnale välja andnud. Niisuguseid nurkadeüürnikke on ühetoalistes korterites 6.018. Teised leibkonnad, tähendab 2.400 kuni 2.500 leibkonda, on 2—3-toalistesse korteritesse ühe toa üürinud. Tähendab, leibkondade korterite arv on 8.500 võrra suurem, kui ehituskorterite arv.

Tartus on need lugemise andmed neil päevil valmis saamas, ja Tartu Riigikogu liikmed oleksid pidanud õieti vaeva nägema ja neid andmeid muretsema, aga nemad, nagu härra Seppki, muidugi ei võinud sellest huvitatud olla, sest Tartus oleksid nad kahtlemata halvemad andmed saanud.

Kuna Tallinnas sel kombel üks viiendik leibkondadest teiste kõrval ühes korteris elab, on nende leibkondade arv Tartus arvatavasti üks neljandik. Viimase lugemise aegu oli Tartus 15.500 korterit. Vahepeal on härra Sepa teadete järgi umbes 300 uut korterit juurde ehitatud. Ütleme, neid on rohkem juurde ehitatud ja praegu on Tartus 16.000 korterit. (J. Sepp, mo: 16.700!) 16.700, väga hea, oletame, et see nii on. Täpsed andmed saame varsti, ehk siis küll seadus juba vastu võetud on, võime sellest siiski veel kõneleda. Oletame, on 16.700 korterit. Arvan, et härra Sepp ei saa sellele vastu vaielda, et Tartus on 22.000 kuni 23.000 leibkonnakorterit vaja. (V a h e l h ü ü e J. Sepa, mo poolt.) Teisiti ei saa olla. (J. Sepp, mo: T a e i s ö ö g i k o d u s.) Härra Sepp, kas ta kodus sööb ja joo, ja teeb mis tahab, vähemalt magab ja elab ta seal, kuigi mitte igal ööl, tuba on tema jaoks, keegi teine ei saa seda tarvitada. See on leibkonna-

korteri iseloom. (Aruandja J. Holberg, Mis ta selle 3 toaga teeb?) Härra aruandja, ma ei räägi sellest, et tal 3 tuba vaja oleks, vaid räägin sellest, et üks tuba on tema käes, ja seda üht tuba ei saa teised tarvitada, sellest on jutt. Ja niisuguseid leibkonnakortereid on Tartus 22.000 kuni 23.000 vaja. Kui 23.000 maha arvata 16.700, siis näete, et neljas osa Tartu leibkondadest on ilma omaette korterita ja elab teiste kõrval. Need on korteriolud Tartust.

Ja kui Tallinna linnapea abi, härra Jürgens ütles, et Tallinnas ei ole korteriolud kunagi paremad olnud kui praegu, siis tuleb seda niisama ka härra Sepa ütluste kohta tõendada. Need härrad opereerivad andmetega, vaatamata, kas nad tõsioludele vastavad, nende huvid on ainult majaomanikkude kasusid kaitsta, kuid seda ei pane nad tähele, et selle läbi üldsuse huvid kannatavad. Nii on praegu üldsuse huvid väga kokku pressitud. Ja nagu siin tahetakse, peab rahvas edaspidi veel enam kokkupressitult elama.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Lugupeetud rkl. härra Martna on väga palju kordi siit kõnetoolilt toonitanud ja tähelepanu selle peale juhtinud, et korteriolud väga viletsad on ja et korterid peaksid suuremad olema.

Täna kõneleb härra Johanson, et Tartus on suuri kortereid saada. (L. Johanson, stp: Üksikud, üksikud!) Nüüd jääb arusaamatuks, missugune see õige sotsialisti korter peab olema. Kui Tartus on suuri kortereid pakkuda, miks siis kõneldakse, et Tartus korteripuudus on.

V. Hasselblatt (sks): Mul tuleb paar sõna öelda härra Holberg'i seletuse puhul. (V a h e l h ü ü d e d.)

Juhataja **K. Einbund**: Sõna on rkl. Hasselblatt'il. (V a h e l h ü ü d e d.) Rkl-med Johanson ja Sepp, ma palun rahu.

V. Hasselblatt (sks): Ma tahaksin öelda paar sõna härra Holberg'ile ta seletuse puhul. Eile ütles härra Holberg, et minu ettepanek on liialdus, täna ta leiab, et minu parandus-ettepanek mõju ei avalda. See ei ole nii. Kui märkuses on tähendatud: Kahe aasta kestusel ei ole majaomanikul õigus üles öelda, siis arvan, et selle all mõeldakse, et ka üüri-vahekord edasi kaks aastat kestab. Edasi on näha, et ülesütlemine enne seda tähtaega peab põhjendatud olema, tähendab neil põhjustel, mis Balti eraseadus ette näeb. Esimene põhjus — kui üürnik ei ole korralikult tüüri maks-

nud kuni kohtu nõudmise sisseandmiseni; teine põhjus — kui majaomanikul on tarvis korterit oma jaoks ja kolmas, kui üürnik ei kasuta korterit korralikult. (V a h e l h ü ü e.) Märkuses on tähendatud, et kahe aasta kestel kestab üürivahekord edasi ja teiseks on öeldud, et ülesütlemine peab sündima eraseaduses ettenähtud põhjustel, välja arvatud üüriseaduse küsimus. (V a h e l h ü ü e.)

Aga miks räägime meie ainult sellest, mis-sugused arusaamatused võivad tekkida, kui märkus sisse jääb. Räägime ka sellest, missugused arusaamatused võivad tekkida siis, kui märkus sisse ei jää. Sellega oleme olukorra ees, kus üks osa korteritest on kaitse all, teine osa aga mitte. Tähendab majanduslik ringvool on ühes kohas takistatud, ka lahendamine on raske ja takistatud, ja seda tunnistas kõige autoriteetlikumalt ka härra Mürk, majaomanikkude esitaja.

A. T a m m a n n (töer): Ma vaidleksin ka seekord rkl. Sepa ettepanekule vastu, et üüriseadus Tartus tuleb ära kaotada. (M. L a a r m a n, põl: O l g e p o o l t k a!) Isiklikult seisukohalt võin küll öelda, et minul sellest kahju ega kasu ei ole, kui üüriseadus ära kaotatakse, sest niipalju inimlikke tuttavaid mul majaomanikkude keskel ikkagi on, et ma ise korteri saan. (L. J o h a n s o n, stp: T ä h e n d a b, t u t v u s e k a u d u!) Nii võib neid ka teie hulgas leiduda. Kuid see korterisaamine peab ikkagi sündima kellegi kulul, ja nimelt selle kulul, keda korterist välja tõstatatakse. Väljatõstmise momenti tuleb kõige enam karta. On teada, et praegusel ajal rahva meeoleolu on küllalt kibe, aineline olukord kitsas, ja kui nüüd seda kitsust veel juurde lisada ja olukorda veel enam suruda, siis võidakse keeled kord katki tõmmata. Sellepärast arvan mina, et niisuurtes keskkohdades, kui seda on Tallinn ja Tartu, ei või meie seda radikaalset sammu veel ette võtta. Vaatame enne, kuidas see samm mõjub väikestes linnades ja siis astume edasi.

Mis puutub andmetesse, siis võin öelda, et mitte kõik andmed ei tõenda nii kindlalt korterilahedust Tartus, kui härra Sepa omad. Härra Mürk ise on ka kokkuvõtte teinud ja seal räägitakse kogu aeg korteripuudusest, — nimelt, et suuremate korterite peale on vajadus vähem, kuid väikeste korterite peale suurem. See kokkuvõtte näitab ka seda, et suurte korterite pealt võiks üüriseaduse ära kaotada, väikeste pealt aga mitte. (J. S e p p, mo: N e e d a n d m e d o n m i t u a a s t a t t a g a s i s a a d u d.) Ma pean ütleva, et Tartu linnavalitsus on ka praegu üüriseaduse komisjoni seisukohal, ja Tartu teine majaomanik-

kudegi organisatsioon pooldab seda seisukohta, mis komisjoni poolt vastu võetud.

M. M a r t n a (stp): Ma pean paari sõnaga härra Tonkman'i väidetele vastu vaidlema. Härra Tonkman tähendas, mina olevat töölistele, eriti sotsialistidele 4—5-toalisi kortereid nõudnud. Nii-sugust nõudmist ma ei ole avaldanud. (K. T o n k m a n, põl: E i, T e i e o l e t e k ö n e l e n u d, e t n i i s u g u s e d k o r t e r i d p e a k s i d o l e m a!) No jah, Teie olete seda, millest ma kõnelesin, nõudmisena tähele pannud, olete seda kõrvutaha kirjutanud, et Teil võimalik oleks minu väideteid naeruväärilisteks teha. Ma olen öelnud, et tervishoiu teadlased nõuavad, et igal perekonnal, kus perekonnaelu loomulik, peaks olema 4—5-toaline korter ühes köögiga. Tähendab, see ei ole minu, Martna, vaid teadusemeeste arvamine. Ja kui Teie tahate nende meeste nimesid teada, siis võtke kätte mõni tervishoiu käsiraamat. (K. T o n k m a n, põl: S e d a m a t e a n j u b a!) Ma olen sellest rääkinud, et meiegi töölisel praegusel ajal peaks vähemalt üks tuba ja köök tarvitada olema, ja et igal leibkonnal oma tuba ja köök peaks olema. Seega ei oleks aga korterikriis lahendatud, vaid me peaksime 2- ja 3-toaliste korterite ehitamise peale üle minema. Kaugemale ma esiotsa ei ole läinud, vaid olen näidanud, et sarnaseid kortereid on ka vaja, aga et neid ei tarvitseks ehitada kogukondade ja riigi kulul, vaid seda peaks tegema erakapital. — Riias on korteriolude paremad, aga ometi asutati seal ühing korteriolude parandamiseks. Riias on köök-tube kõigest 4,6%, meil Tallinnas aga 60%. Riias on ühetoaliste korterite arv 44%, meil aga 75%. (A r u a n d j a J. H o l b e r g: V a n a r i k a s H a n s a l i n n!) Kas Tallinn ei ole vana rikas Hansa linn? Igasugused Hansa linnad on ajalooos tuttavad, kas rikkad või vaesed, seega ei saa Teie midagi vabandada, härra Holberg.

Juhataja **K. E i n b u n d**: Rkl. Schulbach'i ettepanekut sissejuhatava osa kohta kavatsen hääletada pärast II osa kõigi paragrahvide hääletamist. Seega tahan ära hoida vastolu tekkimist II osa ja sissejuhatava osa vahel. (A. S c h u l b a c h, töer: K u i d e n n e § 10.) Jah, § 3. tuleb pärast § 2. hääletamisele. Hääletamisele tuleb rkl. Jõeääre ettepanek. (H ä ä l e t a t a k s e.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb rkl. Klesment'i ettepanek. (H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on 30 häält, vastu — 42 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb rkl. Sepa ettepanek, § 1-sest

välja jätta sõnad „ja Tartu“ ning sõna „linnades“ asemel võtta „linnas“. (Hääletatakse.) Poolt on 39 häält, vastu 30 häält, seega on ettepanek vastu võetud. (L. Johanson, stp: Kurat! — Naer paremal pool. — M. Martna, stp: See naer räägib ka midagi!) Rkl. Johanson, ma leian, et Teie vahelhüüe sisaldab ebasündaist sõnu ja teen Teile märkuse. (L. Johanson, stp: Ma olen seda lugenud piibliraamatust!) Ma palun juhatajaga mitte vaielda. Hääletamisele tuleb rkl. Mürgi ettepanek — § 1-se lõpust välja jätta „ja ruumid, mis üüritud koolide alla, nende suuruse peale vaatamata“, niisama välja jätta § 1-se juurde kuuluv märkus. (Aruandja J. Holberg: Lahus hääletada. O. Gustavson, stp: Härra Holberg annab juhatajale instruksiooni, kuidas hääletada.) Nõutakse ettepanekute lahus hääletamist. Hääletamisele tuleb rkl. Mürgi ettepaneku esimene osa. (Hääletatakse.) (O. Gustavson, stp: Härra Vestholm'i käsikapist, mis viga, oma maja! Härra Sulg paneb seal margariinivabriku käima.—Aruandja J. Holberg: Härra Gustavson, ega ei saa seadust üksiku juhtumise jaoks teha! — M. Martna, stp: Kas aruandjal on lõpusõna? — Aruandja J. Holberg: Ei ole, see on ainult sissejuhatus.) Ettepaneku poolt on 34 häält, vastu 35 häält. (Hüüded: Sedelitega.) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed: Poolt on 39 häält, vastu 37 häält, erapooletuid 3, — seega on ettepanek vastu võetud.

Asun rkl. Mürgi ettepaneku, — välja jätta § 1. juurde kuuluv märkus — hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 43 häält, vastu 36 häält, — seega on ettepanek vastu võetud.

Asun rkl. Mürgi teise ettepaneku hääletamisele — § 1. esimeses reas sõna „kuuluvad“ järele võtta sõnad „kuni 1. juulini 1928.a.“ (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 35 häält, vastu 40 häält. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Poolt on 36 häält, vastu 39, erapooletuid 4 — seega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen § 1. hääletamisele ühes vastuvõetud parandustega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

(§ 2.)

J. Klesment (stp): Teen sama ettepaneku, mis tegin § 2. juures II lugemisel. „Kui majaomanik või õiguslik valdaja linnavalitsuse poolt tarvilikustunnistatud remonti tähtajaks ära ei tee, annab linnavalitsus üürnikule loa remonti teha linnavalitsuse poolt kinnitatud eelarve piirides. Neid remondikuluseid on üürnikul õigus majaomanikult tagasi saada ja selleks maksetavast üürist igal maksmise korral 75% kinni pidada kuni tähendatud kulud lõpuliikult tasutud. Kui üürnik linnavalitsuse loal teeb kapitaalremondi, määratakse uus üür kindlaks kokkuleppel linnavalitsuse ja üürniku vahel.“

Kui üürnik eelmises lõikes tähendatud remonte ära teha ei suuda, võib remondid ära teha eelarve piirides linnavalitsus majaomaniku arvel“.

Mina arvan, et see täiendus peaks vastu võetama juba sellepärast, et sellele paragrahvile seaduseilmet anda. Kui see paragrahv vastu võtta komisjoni poolt esitatud kujul, siis puudub tal igasugune sanktsioon. Kui näiteks lepingute kohta oleks tsiviilseadustes ainult öeldud, et neid peab täitma, ja kui poleks öeldud, mis siis tuleb, kui lepingut ei täideta, siis ei oleks need kellegi seaduslikud normid. Ja sarnasekujulisi seadusi ka ei ole, kriminaalseadustiku paragrahvides võiks ju ka lõpuks öelda, nagu piiblis, et sa ei pea varastama, sa ei pea tapma. Meil ei tehta aga sarnaseid paragrahve, kus ei öelda, mis siis tehakse, kui keegi tapab või varastab.

Käesolev paragrahv nõuab, et majaomanik linnavalitsuse nõudel remonti peab tegema, aga seda, mis siis tuleb, kui majaomanik linnavalitsuse käsku ei täida, seda ei ole ette nähtud selles paragrahvis. Kui sarnasel kujul võtta paragrahv vastu, siis satub linnavalitsus halba seisukorda, sest tal on õigus tähtaega määrata, aga mingisugust õigust ei ole midagi teha, kui majaomanik seda käsku ei täida. Riigikogu enamus, ta parem tiib on selle paragrahvi vastuvõtmisega öelnud, et sisult paragrahvi järele on tarvidus. Kui see nii on, siis peab paragrahvile ka mingisugune sanktsioon loodama. Sellepärast arvan mina, et see parandus, mille ma tegin, peaks vastu võetama.

J. Mürk (mo): Juba teisel lugemisel juhtisin tähelepanu sellele, missuguseid väärnähtusi tooks esile härra Klesment'i ettepanek. Nimelt on siin tegemist sellega, et teatud ümberehituste ehk sisemiste remontide puhul sugugi ei võeta arvesse, et majaomanik teeks seda oma jõukohaselt, vaid remont läheb tihti väga kalliks. Ja kui üürnik teeb remondi, siis

hakatakse maha arvama kuude kaupa remondikulud üürist. Sel puhul juhin tähelepanu sellele, mis sünnib siis, kui 2—3 kuu pärast läheb üürnik majast välja, ja majaomanik peab korraga remondikulud välja maksma. Siis sünnivad vahekorrad, mis sugugi loomulikud ei ole, ja sellepärast ei saa seda paragrahvi selle täiendusega sisse võtta.

Edasi öeldakse, et ei ole seaduses kohustavat ütelist, mis sünnib siis, kui linnavalitsus lubab remonti teha, ja majaomanik seda ei tee. Arusaadav, kui majaomanik ise nõuab loa remonditegemiseks, ta muidu seda nõudma ei lähe, kui ta seda tingimata ei tee. Seadus ütleb, et sel puhul langeb korter üüriseaduse alt välja, mispärast ei tee ta siis remonti, kui linnavalitsus seda lubab. Ilma linnavalitsuse loata ei saa aga remonti teha. Praegusel juhtumisel on linnavalitsuse juures komisjon valitud üürnikkude ja majaomanikkude poolt valitud esitajatest, kes juhtumisel, kui sarnane palve esitatakse, kohapeal kindlaks teeb, kas on ümberehitamist tarvis teha või mitte. Põhjus on siin see, et kui linnavalitsus loa annab, siis võib ümberehitamist ette võtta, ja korter langeb üüriseaduse alt välja. See on kogu see põhimõte selle juures.

J. Klesment (stp): Kõik need kartused, mida härra Mürk avaldas, on komisjoni poolt esitatud redaktsioonis sees. Siin on öeldud, et majaomanikule võib linnavalitsus määrata tähtaja, mille jooksul parandus peab tehtud olema. Järelikult võib üürnik nõuda, et linnavalitsus esitaja koha peale saadab järele vaatamiseks, kas parandused tähtajaks tehtud. Küsimus ei seisa selles, nagu härra Mürk tähendas, et soovimata nähtused ilmuvad ja rohkem sekeldusi võib ette tulla jne. Need tingimused on juba seadusesse sisse võetud, ja minu ettepanek tuleb käsitusele ainult sellel juhtumisel, kui majaomanik ei taha parandusi teha. Mina ei ütle, et minu parandusega nüüd kõik kätte saadakse, mida kätte saada tahetakse. Minul ei oleks midagi selle vastu, kui Riigikogu otsustab § 2. ühes minu poolt tehtud parandusega anda komisjoni läbikaalumiseks, kuivõrt see paragrahv teiste maksvate seadustega kokkukõlas ja juriidiliselt vastuvõetav on.

Juhataja K. Einbund: Rkl. Klesment'ilt on ettepanek, § 2. täiendada kahe uue lõikega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Asun § 2. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2 vastu võetud.

Rkl. Schulbach'ilt on ettepanek, vastu võtta järgmisesisuline uus § 3: „Keelatud on ilma linna- või alevivalitsuse loata elumaju maha lõhkuda ja elukorterid kokku lasta, muuks otstarbeks ümber ehitada või tarvitada“.

(Hääletatakse.) Poolt on 38 häält, vastu 32 häält, — seega on § 3 vastu võetud.

(§ 10.)

L. Johanson (stp): Teen ettepaneku, § 10. võtta punkt a-s „sajakordseks“ asemele „neljakümnekordseks“ ja punkt b-s „sajakolmekümnekordseks“ asemele „kuuekümnekordseks“. See on ettepanek, mille tegin teisel lugemisel.

Teiseks teen ettepaneku, kustutada senine punkt b) „jaajakolmekümnekordseks alates 1. jaanuarist 1928. a. ning“... See on ettepanek, mille tegi rkl. Mürk ja mis teisel lugemisel vastu võeti. Punkt „c“ asemele panen ette võtta punkt „b“

Teisel lugemisel ma juba ütlesin ja näitasin, et ei ole mingisugust põhjust praegu üüre enam siin kahekordselt tõsta. Ei ole ka vahapeal palgaolud paranenud, rahva sissetulek ei ole tõusnud, isegi rahva ostujõud on vähenenud, nagu seda võiksite lugeda Kaubandus-tööstuskoja Teataja 1. mai numbrist, kus on öeldud: „Rahva ostujõu kahanemine on nähtus, mida statistiliselt saab käsitada raskesti ja suure hiljaksjäämisega, praktilises elus aga juba ammu on tunnustatud tõsiasjaks ja sellisena käsitletud. Ostujõu kahanemine tähendab rahva — olgugi mööduvat — vaeseksjäämist“.

Selles artiklis tunnistatakse tõsiasja, et rahva ostujõud on vähenenud. Kui see vähenenud on, siis ei ole praegune silmapilk kohane, mil korterite ostuhinda võimalik tõsta oleks. Kui tööliste palku vaadata, siis on need vähenenud. Härra Tief'il ei jää mitte ükski see au, et ta nii vahvasti teiste ilumetsa-asunikudega üüriseaduse kaotamise poolt hääletas, vaid härra Tief oli ka see inimene, kes siis, kui ostujõud vähenes, töölistele ruttas palku vähendada, muuhulgas ka töötatöölistel või ühiskondlikkudel töödel tegutsevatel töölistel. Praegu ei ole võimalik üürinorme tõsta, isegi veel 130- ja 100- kordseks, nii nagu see § 10. redaktsioonis on väljendatud. Kui seda tehakse, siis ei hoolita meie rahvast.

A. Schulbach (töer): Komisjoni poolt esitatud kujul sisaldas see paragrahv ainult kaks punkti. Nimelt pani komisjon ette lubada üürinormi tõsta 100- kordseks nende korterite pealt, mis ei ole renoveeritud, ja 130- kordseks renoveeritud korterite pealt. Sellega,

et renoveeritud korterite pealt lubati suuremat üüri võtta, tahtis üüriseaduse komisjon kätte saada, et majaomanikud ei keelduks remonti tegemast. II lugemisel on aga vastu võetud rkl. Mürki parandus, mis 1. jaanuarist 1928. aastast alates remonteerimata korterite pealt tõstab üüri 130-kordseks, nii et 1. jaanuarist 1928. aastast arvates renoveerimata ja renoveeritud korterid ühesuguse üürinormi alla käiksid. Sellega kaob muidugi majaperemeestel huvi kortereid renoveerida, ja sellega on ka see süsteem, mis komisjonis välja töötati, segamini paisatud. Mina oleksin sellest parandusest aru saanud, kui härra Mürk oleks ettepaneku teinud, ka renoveeritud korterite pealt üürinormi tõsta samal määral, kui renoveerimata korterite pealt. Kuid härra Mürk seda ei teinud. Ja nii oleme nüüd selles paragrahvis teatud absurdini jõudnud. Sellepärast arvan, selleks, et seda süsteemi läbi viia, mis komisjonis loodi, oleks tarvis p. b välja jätta. See halbtusi ei tee, sest ei ole ühtki põhjust, et peaksime juba praegu otsustama hakkama, missugused üürinormid 1. jaanuarist 1928. aastal maksma hakkavad. (J. Laidoner, põl: Seks ajaks üüriseadus kaob ära!) Väga võimalik, et ta ära kaotatakse. Mina arvan, et kui suurte korterite pealt üüriseaduse ära kaotamine ei anna kurbi tagajärgi, siis võidakse varsti üldse selle ära kaotamisele asuda. Sellepärast ei ole mõtet nüüd otsustama hakata, missugused peavad olema üürinormid 1928. aastal. Kui tekib vajadus neid tõsta, siis jõuame seda käesoleval sügisel väga hästi teha.

Ja sellepärast, et see süsteem, mis komisjon ette pani, muutmata jääks, teen ettepaneku, p. b välja jätta.

J. Mürk (mo): Mina juhtisin juba II lugemisel tähelepanu selle peale, et valitsuse poolt oli ette nähtud p. b, mis komisjonis ka II lugemisel vastu võeti, kuna III lugemisel see välja jäeti. Selle tõttu ei ole seda süsteemi muudetud, mida kardab härra Schulbach, et kui üüri tõsta 1. jaanuarist 130-kordseks.

Arusaadav, kui seadus ette ei näe, et üür ei tõuseks, ei teeks keegi suve jooksul remonti. See punkt on sisse jäetud, et virgutada kohe inimesi majade remonteerimisele. Arusaamatu on, kui igalpool linnades üüriseadus kaob, kuna Tallinnas väikesed korterid üüriseaduse alla jäävad, siis peaks neil enam-vähem elule vastav üür olema. Ei või keegi tagada, et üüriseadus juba tuleval aastal ära kaob. Tallinnas mina igatahes ei usu, et Riigikogu praeguse koosseisu juures tuleval aastal seda tegema hakkab. Peaks võtma kindla termini, millal ta kaob, kuid seda ei tehta. Arvesse võttes, et juba 5—6 aastat on mööda läinud sellest,

kui viimati üüriseadust muudeti, kardan, et ka Tallinnas väikeste korterite peale üüriseadus 5—6 aastaks püsima jääb.

Mis puutub härra Johanson'i ettepanekusse, siis hakkab härra Johanson ise oma ettepanekuga praegusi üüre vähendama. Praegu on Tallinnas maksev 60-kordne üür, kuid Teie oma ettepanekus teete ta 40-kordseks. (Vahelhüüe L. Johanson'i, stp poolt.) Punkt a all soovite Teie 40-kordseks ja punkt b all 60-kordseks üüri tõsta. (Vahelhüüe L. Johanson'i, stp poolt.) Nii kuidas Teie ettepanekuid teete, nii on see arusaadav. Ei saa öelda, et sellest ajast saadik, kus üüre normeeriti, ei ole tõusnud ametnikkude palgad. Meie teame, et riigiametnikkudele on palka tõstetud 475 miljoni marga võrra, kuid üürinormid on jäänud peaaegu samadeks. (Vahelhüüe: Mittevähemeisaaanud 1926. aastal 15 kuupalgaga kokku. Teid eisaa tõsiselt võtta. Ärge parem vassige.)

Juhataja K. Einbund: Rkl. Schulbach'i ettepaneku hääletamine langeb ära, sest rkl. Johanson'i ettepanek sisaldab juba seda.

Panen hääletamisele rkl. Johanson'i ettepaneku, § 10. p. a-s „100-kordseks“ asemele võtta „40-kordseks“ ja p. b-s „130-kordseks“ asemele võtta „60-kordseks“. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 25 häält, vastu 42, — seega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele rkl. Johanson'i teise ettepaneku, nimelt § 10-dast kustutada p. b „ja 130-kordseks alates 1. jaan. 1928. a. ning“ ja p. c võtta p. b-ks. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 10. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 10 vastu võetud.

Asun II osa sissejuhatus hääletamisele, mille kohta on rkl. Schulbach'ilt ettepanek, see võtta järgmiselt: „§§ 1., 2., 3. ja 10. muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:“ Aruandja on ettepanekuga ühinenud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on sissejuhatus vastu võetud.

(III osa.)

J. Mürk (mo): Siimaani on selgunud, et Tallinnas üüriseadus püsima jääb, kuid seaduses ei ole ette nähtud, millal peaks ta väikeste korterite pealt ära kaduma. Selles mõttes teen ettepaneku, mis ma ka II lugemisel tegin, nimelt III osa järgmisel kujul vastu võtta:

„Käesolev seadus hakkab maksma 1. juulist 1927. a. ja kogu üüriseadus kaotab maksvuse 1. juulist 1928. a.“

J. Klesment (stp): Ma tegin II lugemisel ettepaneku, et see seadus maksma hakkaks mitte 1. juulist 1927. a., vaid 1. juulist 1928. a. Seda ettepanekut kordan ma ka praegu. II lugemisel põhjendasin seda sellega, et ei saa sarnast suurt seadust, nagu on üüriseaduse kaotamise seadus, kohe niiruttu maksma panna, vaid peab inimestele jätma teatud vaheaja, mille jooksul nad võiksid omale leida odavamaid kortereid, kuna nad praeguses korterites, mille üüri majaomanikud mitmekordseks tõstavad, elada ei või ja kahe kuu jooksul ümberkolimist ette võtta ei suuda nad ka. Täna peaks veel rohkem põhjust olema seda tähtaega pikendada ühe aasta võrra sellepärast, et täna ka teine suurem linn, nimelt Tartu, on Riigikogu enamuse otsuse peale üüriseaduse alt välja jäetud. Sellega on elanikkude hulk, kelle olukord üüriseaduse ärakaotamise tõttu halvaks muutub, veel 60-tuhande elaniku võrra suurenenud. Samuti jäeti täna välja II lugemisel vastuvõetud ettepanek — kooliruumide kohta, mille tõttu, võib olla, paljud koolid paari kuu pärast sunnitakse oma praegustest ruumidest lahkuma. Meie arvates see häid tagajärgi kaasa tuua ei saa, sest kui mõnele koolile üüri tõstetakse mitme kordseks, siis ei suudeta seda maksta, ja võib olla paljud koolid jäävad seega ruumideta. Neil põhjustel peab arvama, et Riigikogu enamuse selle paranduse vastu võtab, kuigi ta teised kõik tagasi on lükanud, andes seega võimaluse inimestele vähemalt ümber kolida, sest aasta pärast tuleks niikuinii majaomanikkudele oodatud suur voli kätte. Ettepanek kõlab järgmiselt: „III osa. Käesolev seadus hakkab maksma 1. juulist 1928. a.“

Juhataja K. Einbund: Hääletamisele tuleb rkl. Mürgi ettepanek. (Hääletatakse.) Poolt on 34 häält, vastu 42 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb rkl. Klesment'i ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele III osa. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on III osa vastu võetud.

J. Klesment (stp) (häälm. mot.): Austatud Riigikogu liikmed! See seadus, mis praegu lõpuhääletamisele tuleb, on järjekorraline pärl sellest hoolimatusest ja ükskõiksusest,

millega meie valitsevad erakonnad suhtuvad laiemate rahvahulkade huvidele. Sotsialistliku rühma esitajatel on selle seaduseelnõu arutamise puhul mitmel korral juhus olnud näidata, kuivõrt halvad on meie korteriolud. Samuti oleme näidanud, tuges reaa kuulsate teadusemeeste arvamistele, millised ühiskondlikud pahed on tingitud halvadest korterioludest. Halbade korteriolude tagajärg on rahva füüsiline ja vaimline närbumine, kuritegevus, liigne alkoholi tarvitamine, mitmesugused haigused, nagu tiisikus, lastehaigused ja teised. Meie oleme näidanud ka, kuidas kultuurriikides rahva korteriolude peale vääriliselt on reageeritud. Meil Eestis tahetakse aga selle asemel hääletamisele tulevase seaduseelnõuga kõik meie linnade ja alevite elanikud anda täielikult kitsa majaomanikkude kihi meelevalla alla,.. (V a h e l h ü ü d e d.)

Juhataja K. Einbund: Sõna on rkl. Klesment'il. (H. Rebane, põl: Lasta räägib, kesteda õige kuulab. M. Laarman, põl: Talon väikene hääl.)

J. Klesment (stp):... kes korteriüüre piiramatult kõrgeks kruvides laiematel kihtidel võimaluse võtavad neidki viletsaid kortereid pidada, kui neil seni on olnud. Korteriüüre kavatsetakse piiramatult tõsta. Kuid meie leiame Riigikogu tänase päevakorra ühe järgmise punktina palga alammäära seaduse. See seaduseelnõu on nende samade ringkondade hääletage, kes üüriseadust kaotada tahavad, Riigikogule tagasilükkamiseks esitatud. Ometi on meie tööliste olukord tänapäev palju halvem, kui kunagi varem. Meie oleme püüdnud selle seaduse juures teha parandusi. Pean ütleva, et meie parandused olid liigagi mõõdukad. Kuid kõik need mõõdukad parandused on Riigikogu enamuse poolt tagasi lükatud.

Et see seadus on vastuvõetav ainult kitsa ringkonna huvidele, kellele tahetakse tuua ohvriks laiemate rahvakihtide huvid, hääletab Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühm üüriseaduse ärakaotamise seadusele lõpuhääletamisel vastu.

P. Baranin (vn) (häälm. mot.) В виду того, что наше предложение об оставлении под охраной квартирного закона самого культурного учреждения — школы — отклонено, русская фракция не находит для себя возможным поддерживать этот закон и будет голосовать против него в целом.

Juhataja K. Einbund: Panen seaduseelnõu lõpuhääletamisele. (Hääle-

tatakse.) Poolt on 43 häält, vastu — 36 häält, seega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg kl. 19.15 min.—kl. 19.40 min.

4. Riigikogu järgmise koosoleku aja ja päevakorra kindlaksmääramine.

Sekretär M. Juhkam (korra kohta): Teen ettepaneku, pidada järgmine Riigikogu koosolek reedel, 6. mail kell 5 p. l. järgmise päevakorraga: (vaata prot. nr. 81/47.)

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

5. Lindudekodu asutamise seadus Kuresaare linna piiris asuvas „Väikeses lahes“ — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **O. Pukk**: Lindudekaitse on meil sisse seatud Tartu ülikooli poolt Kuusnõmmel ja Loonal ning Vilsandi ja Vaika saartel. Mujal Eestis lindudekaitset korraldatud ei ole.

Käesoleva seadusega kavatsetakse samasugune lindudekaitse sisse seada Kuresaare linna läheduses olevas „Väikeses lahes“. Varemalt on lindudekaitset teostatud seal sundmääruste abil, kuid et nüüd soov on tekkinud jäädavat lindudekodu asutada, ongi käesolev seadus esitatud. Üldkomisjonis, kus käesolev seadus arutamisel oli, leidis ta üldist pooldamist. Teen üldkomisjoni nimel ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevase vaheajata I ja II lugemise vahel.

6. Välismaalastele teenistusloa-andmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Holberg**: Käesoleva seadusega tahetakse meil teatav kitsendus luua välismaalastele, kes meie riiki asunud, töö-

saamiseks, arvesse võttes, et meil praegu kaunis suur tööpuudus valitsemas on ja meie oma kodanikkudel ei ole tööd küllalt. On nähtusi ette tulnud, kus tulevad välismaalased ja asuvad asutustesse ametisse, milles väga hästi võiksid meie oma kodanikud toime saada ja teenida. Et sellele nähtusele piiri panna on Vabariigi Valitsuse poolt esitatud vastav ettepanek, mille järgi tahetakse ära keelata ilma loata välismaalasi teenistusse võtta. See kits-

endus ei ole üksnes meil, vaid ka teistes riikides maksmas, ja teistes riikides on see kitsendus palju kategooriliselt maksma pandud. Seal on palju suuremad kitsendused, kui meil, meil on see kitsendus pehmem, kui mujal. Üldkomisjon, läbi arutades Vabariigi Valitsuse ettepaneku, ühines sellega põhimõttelikult, kuid tegi vastavad väikesed muudatused. Esimene ja peamuudatus oli, et komisjon jättis käesolevast seadusest välja sanktsiooni paragrahvi ja põimis selle rahukohtu trahviseadusesse, et kodanikkudel oleks kergem leida, missugune karistus ootab neid kodanikke, kes siseministeeriumi poole sellekohase palvega ei pööra, et luba saada välismaalast teatud asutusse tööle võtta. Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

V. Hasselblatt (sks): Selle seaduseelnõu seletuskirjas, mis Vabariigi Valitsuse poolt esitati Riigikogule, on päris õieti tähendatud, et mitmetel maal välismaalaste suhtes märksa kitsendused maksma pandud, nii näiteks Rootsis, Inglismaal ja Soomes. Mina ei taha kaaluda küsimust, kui võrt on tarvis seda seadust maksma panna ja ka mitte puudutada neid põhjusi, miks paljud maad, näiteks Lätimaa saavad ilma nende karmide abinõudeta läbi, vaid tahtsin tähelepanu juhtida sellele asjaolule, et see seaduseelnõu on pealiskaudselt välja töötatud. Meie vahekord väljamaalastega on senijani veel tume. Praeguse ajani on maksev veneajast pärit „ustav o pasportah“ — passiseadus. See seadus on rajatud sellele põhimõttele, et välismaalastel on samasugused õigused, kui Vene riigi kodanikkudel nende väheste eranditega, mis eriseadustes üles loetakse. Selle peale on rajatud passiseadus, mis tänapäevani maksev. Minule näib, et käesolev seaduseelnõu ei ole kokkukõlas passiseadusega. Ma olen ka juba teiste seaduste arutamisel tähendanud, et meie isikutunnistustel, mis on igal kodanikul, puudub seaduslik alus. Mina ei taha öelda, et nad on seadusevastased, aga isikutunnistuste alus pole rajatud passiseadusele. Ka peatuslubade korraldamine ei ole kokkukõlas passiseadusega.

Kodakondsuse seaduses on tähendatud, et välismaalased, kes tahavad Eesti kodakondsust omada, peavad kaks aastat Eestis alalises elukohas elama. Alalisest elukohast aga ei või juttugi olla, sest samal silmapilgul, kui võtame selle seaduse vastu, kaob see mõiste, sest siin antakse ainult ajutine luba, ajutise loa alusel ei või alalise elukoha mõistet ehitada või konstrueerida.

Veel üks puudus on sellel seaduseelnõul, ja see on järgmine: meil väga palju töötatakse

selle vastu, et meie inimesed välja ei rändaks Brasiiliasse, Austraaliasse jne. Meie teame, et väga palju neist inimestest tuleb ükskord tagasi, ja jumal annaks, et nad suurte varandustega, suurte kogemustega tuleksid. Võib olla tulevad nad tagasi 10 kuni 15 aasta pärast, muidugi on nad vahepeal kodakondsust muutnud, ja kui nad nüüd tahavad siin kaks aastat oodata kodakondsuse muutmise otstarbel, siis peame ometi võimaluse andma, selle kaheaastase kestel neil tööd teha. Selles seaduseelnõus puudub sarnane paragrahv, mis ütleks, et see seaduseelnõu ei käi nende kohta, kes siin on sündinud või siin Eestis vähemalt 10 aastat on elanud. Sel korral, kui need inimesed meie kodakondsuse omandada soovivad, peaksime neile selle võimaldama, ja ei oleks õiglane, kui meie ei kaitseks seda, mida mina tahaksin nimetada isamaaõiguseks. Oleks tarvilik, et seda seaduseelnõu veel kord üldkomisjonis kaalutaks, pealegi ei ole sellel eelnõul kiire iseloom, ja nagu siseministeriumi esitaja tähendas puudutavat see eelnõu ainult üksikuid, väga väikest arvu inimesi. Üldkomisjon peaks seda seaduseelnõu kaaluma kahel põhjusel: esiteks tuleks see eelnõu kokkukõlastada passiseadusega, teiseks kaaluda küsimust, kas see seaduseelnõu on maksev nende kohta, kes Eestis küll on sündinud, kuid vahepeal on nad välismaa kodakondsuses seisnud ja nüüd Eesti kodakondsust soovivad omandada.

Ei taha siit kõnetoolilt lahkuda enne, üht puudust tähendamata jättes. Seaduseelnõu § 1. on tähendatud, et ta pannakse maksma 1. jaanuarist 1925. aastast välismaalaste kohta. See seaduseelnõu on hädaabinõu, mida tarvatakse ainult hädakorral, kui väga tähtsad asjad on kaalu peal.

Et siin tähendatud seadusega tegemist on, siis vist ei hakka keegi seletama, et ei peaks seaduse maksamahakkamist kokkukõlastama nende vastuvõtmisega. Teine põhjendus on see, et mitte üheski riigis, kus samasugune seadusandluse korraldus on maksma pandud, ei ole sarnast määrust olemas. Rootsis, Soomes ja Inglismaal, neis kolmes riigis on ära tähendatud, et see seadus hakkab maksma harilikus korras, ilma et tal tagaspidimõjuv iseloom oleks.

Viimast küsimust on kaalutud üldkomisjonis ja seal võeti vastu kaks varianti, kuid teised küsimused igatahes tuleksid kaalumisele, kuivõrt põhjendatud on see välismaalaste kohta ja võrreldes teistes maade seadustega kokkukõlas. Teen ettepaneku, see seadus I ja II lugemise vahel üldkomisjoni anda.

Aruandja **J. Holberg** (lõpusõna): Need küsimused, mis härra Hasselblatt ette

tõi, olid kõik komisjonis kaalumisel, ning komisjon asus vastupidisele seisukohale, kui lugupeetud kõneleja, nimelt et käesolev seadus tuleb mõnesuguste väikeste muudatustega vastu võtta, nii kui valitsus esitanud.

Mis sellesse puutub, et käesolev seadus ei ole kokkukõlas passiseadusega, siis peab tähendama, et see suuri raskusi ei tekita, sest nii ühes kui teises küsimuses hakatakse uuemate korralduste järgi käima. Hoopis lubamata oleks see, kui siis, kui oma inimestele ei ole tööd anda, tulevad välismaalased ja võtavad meie inimeste eest osa tööd ära. Nimelt on teada juhtumine, kus Saksamaalt sisse tuli 30 inimest tapitseerijaid, kuna meil omal neid küllalt on, nii et ei ole kõigile tööd anda. Selge on, et kui seadus maksma hakkab, et siis ei saa välismaalane töötegemiseks muidu luba, kui siseministeriumi kaudu, ja ka siseministerium võib selle loa ainult ühe aasta peale anda. Mis nüüd edasi sellesse puutub, et nende inimeste kohta mitte seda luba maksma panna, siis leidis üldkomisjon, et kui neil siinne kord armas ei olnud ja nad teiste riikidesse astusid alamaks, siis ei ole Eesti riigil mõtet neile rohkem vastu tulla kui teistele. Kui nad kord on oma kodumaa maha jätnud ja mujale läinud, siis jäägu nad sinna ja ärge tulgu siia enam tagasi. Kui siin rasked päevad olid, siis jätsid nad kodumaa maha, ja kui nüüd seal raskem on ja siin kergem, siis tulevad nad jälle tagasi. (V a h e l h ü ü e k e s k e l t.) Ei tea kas selle „kadunud poja“ isa oli nii raskes seisukorras kui Eesti riik ja rahvas sel ajal, kui nad ta maha jätsid. Ja sellest seisukohast välja minnes ei saanud üldkomisjon härra Hasselblatt'i väitega ühineda.

Mis puutub sellesse, kas neil tagasimaksimiseks jõudu on või mitte, siis siin läksid hääled pooleks, ja see on Riigikogu otsustada, kas ta tahab selle nõude maksma panna ka nende kohta, kes pärast 1. jaanuari 1925. aastat siia tulid, või jälle sellest ajast hakatakse nõudma, kui käesolev seadus maksma hakkab.

Ühte peab tähendama, et nansen'ipassimehed selle alla ei käi, et nende kohta on erilepingud, ja neid selle alla paigutada ei saa.

Neil motiividel vaidlen härra Hasselblatt'i ettepaneku vastu ja toetan oma ettepanekut, eelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Hasselblatt'ilt on järgmine ettepanek: „Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I ja II lugemise vahel anda üldkomisjoni seaduseelnõu kokkukõlastamiseks kodakondsuse ja passiseadusega“.

Panen aruandja ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta, hääletamisele. (H ä ä

letatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Panen hääletamisele rkl. Hasselblatt'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Poolt on 5 häält, vastu — 25 häält, seega on ettepanek tagasilükatud.

7. Rahukohtu trahviseaduse täiendamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Holberg**: Nagu tähendasin, on eelmise seaduseelnõu vastuvõtmisest ka tingitud see, et sanktsioon oleks, ja leiti

otstarbekohaseks seda sanktsiooni mitte seadusesse enesesse paigutada, vaid võtta rahukohtu trahviseadusesse juurde § 63¹, mille järgi vastav karistus määratakse neile tööandjatele, kes niisuguseid välismaalasi ilma loata oma teenistusse võtavad.

Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

8. Eraõppeasutuste seadus — I lugemisel.

Hariduskomisjoni aruandja **J. Vestholm**: Eraõppeasutused Eestis on seni

töötanud 1. juuli 1914. aasta seaduse alusel. Sellest ajast saadik on Eesti koolielus põhjalikke muudatusi ette võetud, kuna erakoolid on seni muudatustest kõrvale jäänud, kui mitte arvestada üksikute korraldustega, mis ministeeriumi poolt tehtud. Silmas pidades seda, et erakoolidel Eesti hariduseelus tähendusrikas osa olnud täita ja praegu täita on; arvesse võttes, et eraõppeasutustes umbes 10.000 õpilast õpetust saab ja et eraasutused haridusetöö tegemiseks kümned miljonid raha kokku kannavad, ja meeles pidades, et Eesti kool alles ikka saamiseajajärgus on, arvan, et poleks asjata, kui avaliku kooli kõrval teatud korrektiiv eraasutuse näol tegutseda võiks.

Kõike seda silmas pidades on Riigikogu hariduskomisjon Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõu vastu võtnud mõne muudatusega, millega — suures osas — valitsuse esitaja komisjonis ka on ühinenud.

Arvesse võttes asjaolu, et hariduskomisjonis Eraõppeasutuste seadus peaaegu ühemeelselt vastu võetud, loodan, et Riigikogus seda ka tehakse. Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Usai (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Avalikkude koolide asutamine ja

ülevalpidamine on maksvate seadustega ülesandeks tehtud omavalitsuste asutustele, misjuures avalikke algkooli peavad üleval peajasjalikult vallavalitsused, kesk- ja erakooli aga omavalitsused ja riik. On täiesti loomulik, et sotsiaalse elu uuendamine, mida taotleb kasvatus ja hariduse protsess, peab peajasjalikult kuuluma omavalitsustele ja riigile, eriti seal, kus seltskondlikud jõud ei ole küllalt küpsed ja välja kujunenud. Peab nõus olema, et erakoolidel Eesti koolideajaloos oma kindel teene ja seisukoht on. Nimelt sellel ajajärgul, kui meil puudus võimalus oma koolides asja vastavalt rahvuslikele ideaalidele ja vajadustele korraldada. Nüüd on aga seisukord muutunud. Avalikkude algkoolide seaduse maksmapanemisega on võimalik kõiki neid ülesandeid palju edukamalt rahuldada, nimelt omavalitsuse ja riigi tegevuse kaudu ja seda võrt kui kujuneb välja avalikkude koolide võrk. Minu äranägemise järgi väheneb ka erakoolide arv ja selleks on oma kindlad põhjused. Meil võetakse teatud ringkondades erakooli kui pioneeri kooli uuenduse alal ja ka käesolev eraõppeasutuste seadus võtab niisugusena eraõppeasutusi ja eestkätt erakooli. Kuivõrt see õige, on väga tõsine küsimus. Ei saa kuidagi tõeks teha, et meil erakooli pioneerina kooli uuenduse alal esineks. Kui võtame õpetajate koosseisud erakoolides, siis ei erine nad kuidagi avalikkude koolide õpetajate koosseisudest, samuti ka nende koolide juhatajad oma ettevalmistuse poolest. Peale selle ei ole meie näinud neid eeskujulikke koole, võib olla mõned üksikud maha arvatud, erakoolide keskel. Põhjus seisab selles kõigepealt, et erakoolid ei suuda iseseisvalt end üleval pidada, puuduvad ressursid. Erakool on sunnitud pöörama samade allikate poole, mille abil üleval peetakse avalikkude koolid, omavalitsuse ja riigi poole. Sünnib teatud vastolu. Summad ja abinõud on antud riigi ja omavalitsuse poolt, kuna erakoolid tegutsuvad kui eraettevõtted ja asutused nende summade abil. Mainitud vastolude tõttu ei ole sagedasti võimalik neid koole avalikkude algkoolide võrku üles võtta, sest varandus — inventar, niisama ka õppevahendid — on individuaalne, kuna ometi see varandus sagedasti on omandatud riigi ja omavalitsuste kuld, ja sellest tekivad vastolud momendil, kus loobub kooli valitsemisest kooli ülevalpidaja. Sellest siis tekib loomulikult vajadus, et need koolid aegamööda läheksid üle omavalitsuste kätte ja asuksid avalikkude koolide võrku. Muidugi ei saa eitada seal erakoolide suurt tähtsust, kui seltskond on küps selleks, haridusasja täiesti oma kätte võtta, aga meil ei ole see veel võimalik. Omavalitsused ja

riik peavad eraõppeasutusi ühtelugu suurte summadega toetama. Seltskonna kätte peab muidugi jääma teatud tegevus hariduse alal, ja selleks on võimalusi küllalt kõiksuguste laste-aedade, kursuste, rahvaulikoolide ja teiste vabaharidust levitavate organisatsioonide kaudu. Esitatud eraõppeasutuste seadus avaldab suurt usaldust erakoolidele ja paneb suuri lootusi koolielu uuendamise mõttes nende koolide peale. See paistab eriti silma üksikutest paragrahvidest, kus näiteks võimaldatakse erakoolidele anda õigused ka niisugustel juhtumistel, kui kursus ei ole täies ulatuses läbi võetud. Tähendab, millegipärast on haridusministeerium arvamisel, et erakoolid suudavad paremini avaldada teguvõimet koolielu uuendamise alal. Praktika ja kogemused aga näitavad, et vaevalt see õige on seni, kuni meil riik ja omavalitsused igalpool koolielu parema eduga kui erakoolid korraldavad. Eraõppeasutuste seaduseelnõu, nagu juba tähendasin, nõuab laialisemaid eesõigusi erakoolidele, kui seda võiks öelda avalikkude koolide kohta. Siin on mindud niikaugemale, et eraõppeasutused on jäetud koguni ilma kooliarstita, niisama puuduvad ka kooliapteegid. Raske on ette kujutada nüüdisaja kooli ilma kooliarstita ja eriti seal, kus koolid peavad eeskujuks olema. Peale selle eitab eraõppeasutuste seadus igasugust kontakti lastevanematega, mida alla kriipsutavad avalikkude alg- ja keskkoolide seadused, olgugi et kõneldakse ühes paragrahvis, et pedagoogikanõukogus peavad olema lastevanemate esitajad. Kuid mil teel need valitakse, selleks puuduvad seaduses andmed. Loomulikult võivad need esitajad valitud saada lastevanemate koosolekul ja need lastevanemate koosolekud loomulikult peaksid looma lähema sideme kooli, seltskonna ja lastevanemate vahel. See on elementaarne nõue kooli huvides. Komisjonis toonitati seda mõtet, et kõik need asutused, nagu lastevanemate koosolek, kooliarst ja apteek, on endastmõistetavad asjad, et eraettevõtja on ise sellest huvitatud, et kõik need asutused seal oleksid. Kui asuda sarnasele seisukohale, võiks palju asju seadusest välja jätta, kui kõik need asjaolud oleneksid kooliülevälpidaja heatahtlikkusest. Meie aga teame, et kool on ühiskondlik asutus, ja sellepärast peaksid ka ühiskonna, eriti õpilaste kaitseks vastavad paragrahvid või normid maksma pandama, sest ei või kindel olla, et tingimata igal juhtumisel meil on tegemist kooliasutajatega, kes asja tõsiselt võtavad. Arsti ülevälpidamine, samuti ka kooliapteegi muretsemine on teatud mõttes kulukad asjad, ja sellepärast on loomulik, kui neist katsutakse mööda saada. Kõik need seaduseelnõu puudused on tingitud asjaolust,

et nimelt väga idealiseeritakse erakoole ja erakoolide ülevälpidajaid, ja neile palju rohkem usaldust kingitakse, kui nad tõepoolest objektiivselt seda väärisksid. Loomulikult peaks ministeerium ühele tasapinnale asetama erakoolid avalikkude koolidega õiguslikust seisukohast, õpilaste tervishoiu seisukohalt, samuti ka kontakti loomise mõttes kooli ja lastevanemate vahel. Need on olulisemad puudused eraõppeasutuste seaduseelnõu sisus.

Peale selle tuleb vaadelda eraõppeasutuste seaduseelnõu selle üldkonstruktsiooni mõttes. Sellest seisukohast ei saa seaduseelnõu ka täiesti rahuldavaks lugeda. Eraõppeasutuste seadus püüab ühendada palju mitmetüübilisi õppeasutusi. Nende õppeasutuste arv oli kaugelt suurem kui praeguesitatud eelnõus, sest komisjonis piirati nende õppeasutuste arvu, mida ühendab esitatud seaduseelnõu. Kuid ma leian, et need raamid on veel küllalt laialdasteks jäänud. Oleks palju täielikum olnud, kui oleksid liigitatud need õppeasutused tüüpide järgi, ja igale koolitüübile loodud oma seadus. Koolid ja lasteaiad näiteks erinevad märksa üksteisest oma tegevuses. Nüüd on aga need asutused, see on lasteaiad ka eelnõusse võetud ja seaduse laiendamiseks veel juurde lisatud — muud õppeasutused. Need sõnad „muud õppeasutused“ annavad võimaluse äärmiselt laialt seadust tõlgitseda. Selle tõttu on muidugi seaduseelnõu omanud skeemilise iseloomu: ei ole võimalik detailselt normeerida koolielu üksikuis õppeasutuses, kui nad üksteisest märksa erinevad oma konstruktsiooni ja tegevuse poolest.

Need oleksid üldjoontes need puudused, mis omased käesolevale seaduseelnõule. Teisel lugemisel teen vastavad parandused.

Aruandja **J. Vestholm** (lõpusõna): Arvan, et see vast ehk ei vasta tegeliku elu nõuetele, kui eeldada, et sellest ajast peale, kus meil Eesti riigis kool on saanud emakeelseks, ei ole enam eraõppeasutusi tarvis. Ma arvan, Eesti riik läheb kaasa teiste haritud riikidega. Kui meie vaatame haritud maid, nagu Soome, Rootsi, Taani, Hollandi, rääkimata Põhja-Ameerikast ja Inglismaast, siis näeme, et seal eraõppeasutused riiklikkude õppeasutuste kõrval tegutsevad, sellepärast ei ole ka vaja karta, et eraõppeasutused meil peaksid kaduma, sest et Eestis kool on saanud emakeelseks.

On selge, et arvamisid mõnesuguste küsimuste kohta lahku võivad minna. Praegu, I lugemisel ei pea aga mina tarvilikuks nende üksikute küsimuste üle siin kõnelda. Võiks neisse küsimustesse üksikasjalisemalt tungida, kui II lugemisel, nagu siin tähendati,

mõnesuguste parandus-ettepanekutega esine- takse. Ma arvan, et paljud neist arvatud puu- dustest, mille peale siin tähendati, on tekki- nud eksiarmistest, mis õige kergesti lahen- datavad, kui tarvilikud seletused antakse.

Näiteks juhiti sellele tähelepanu, et käes- olev eelnõu õigused annab ka õpilastele, kes koolikursust ei ole lõpetanud. See ei ole nii. Eelnõus on nimelt öeldud, et haridusminis- teerium võib erakoolidele lubada kursuse läbi- võtmise ja õigustega lõpetamise ka ainete osa- liselt teises koosseisus ja ulatuses, kui see avaliku kooli lõpetamisel nõutav.

Arsti- ja apteegiküsimuste üle on komisjo- nis ka räägitud ja seletatud, et ei ole põhjust üksikasju peenelt normeerida seaduses.

Mis puutub kontakti küsimusesse vanema- tega, siis peab ütleva, et erakoolid on vanema- tega lähemas kontaktis pidanud seisma, kui seda on avalikud koolid. Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja K. Einbund: (Hääl- tatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

9. Viljandi- Valga maantee õiendamiseks maa sundvõõ- randamise sea- dus — I lugemi- sel.

Üldkomisjoni aruandja rkl. Hasselblatt'i puudu- mise puhul täidab aru- andja kohuseid komisjoni esimees rkl. Jõeäär.

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõe-
äär:** Käesolev seadus- eelnõu on esitatud Vabariigi Valitsuse poolt järgmistel põhjustel: Viljandi maavalitsus vajab Viljandi Valga maantee Reinu-Orika osa õiendamiseks seaduslikus korras kinnita- tud projekti järgi muuseas Viljandi vallas Piispa nr. 17 talu maast 0,441 hektaari maad nimetatud tee alla. Kõigi teiste maaoma- nikkudega on maavõõrandamise asjus kokku- lepele jõutud, kuid Piispa nr. 17 taluomanik Anna Kolk nõuab oma maa eest ülikõrget hinda, nimelt 125 tuhat marka, mis ühe hek- taari eest 283.447 marka välja teeb. Kuna maa- valitsus seda summat maksta ei või, samuti teistele taluomanikkudele vähem on makstud, siis on tarvilik selle maa-ala võõrandamine. Üldkomisjon ei ole selles seaduseelnõus muu- datusi teinud peale redaktsiooniliste paran- duste. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja K. Einbund: (Hääl- letatakse.) Nähtava enamusega

on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

10. Veo ja liiku- misvahendite üldlugemise, registreerimise ja kaitsevääle võtmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Hol-
berg:** Meil seni olid maksmas veo- ja liiku- misvahendite registreeri- mise, üleskirjutamise ja kaitsevääle võtmise alal endise Vene seaduste kogu raamatu IV köite §§ 744—833. Siis oli veel jalg- ja mootorrataste kohta eriline seadus maksmas, kuna aga lennukite kohta üldse mingisugust seadust maksmas ei olnud. Meil võeti vastu Riigikogu poolt kaitsevääteenistuse korraldamise seadus. See seadus seab vasta- vad uued põhimõtted üles. Arusaadav, et kui isikute teenistusse võtmise juures uued põhimõtted tulevad maksma panna, siis tuleb seda teha ka materjaalse osa mobilisatsiooni kohta, see tähendab, kui mobilisatsioon välja kuulutatakse, kuidas tuleb siis meie sõjaväge varustada liikumisvahenditega niihästi veel kui maal, ja ka hobustega, elavate loomadega. Veneaegne seadus oli meil maksma pandud Vabariigi Valitsuse määrustega, mis ei olnud täielikud. Meie peame seda arvesse võtma, et meil on sootu teine olukord, kui seda oli Vene ajal. Vene ajal võis mobilisatsiooni aeg- laselt läbi viia, kuna meil aga see peab kiiresti sündima. Vastavalt sellele on kindralstaap välja töötanud uue seaduseelnõu, mis peaks vastama ka riigikaitse huvidele.

Käesolevas seaduseelnõus on veel mõned väikesed muudatused vastu võetud, millega sõjaministeerium on ühinenud. Nimelt võt- tis üldkomisjon vastu muudatuse, et veo- ja liikumisvahendite üldregistreerimine võe- takse ette mitte sagedamini kui üks kord aastas, et sõjaministeeriumil oleks üldpilt selle kohta, kuipalju meil on ühti või teisi liikumisvahendeid, kas nende arv on suurene- nud, või vähenenud.

Et need registreerimised ja kontroleeri- mised on tülitavad kodanikkudele, siis leiti, et seda ei ole otstarbekohane tihti toime panna, ja seati üles pikema vaheaeg. Leiti et vank- reid ja regesid on meil riigis küllalt olemas, et sõjaministeeriumi võib ilma mureta nendega varustada. Ei ole tarvis igat rege ja vankrit registreerida. Muidugi peab ühekordne regist- reerimine olema, et selge oleks, missugusteks otstarveteks need sõjaväes kõlbavad. Eelnõu on välja töötatud kokkuleppe alusel sõjami- nisteeriumi esitajaga, ja on vastu võetud need põhimõtted ja soovialdused, mis esitatud isikute poolt, kes tegemist teinud omavalit- suse alal käesoleva küsimusega. Teen ette-

paneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud. On tehtud ettepanek,

koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20,35 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund.**

Abisekretär **O. Liigand.**